૪૮૦૫

દુનિયાનો બહાર.

ભાગ ૧ લો.

જુદા જુદા કવિત્ત, છપા સાથે.

છપાવી-પ્રસિદ્ધ કરનાર

ત્રવાડી. આદીતરામ મીરાંતરામ
ઝારોલા પાટણવાળા.

જ્ઞાન અને ગમત વળી
સહિત કીંમત સાથ.
મેળવવા મન ચાહતા
ધરો ગ્રંથ આ હાથ.

મુંબઈ
રાજ્યભક્ત પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

સને ૧૮૯૧

કીંમત ૧ આનો.

૪૮૦૫

દુનિયાનો બહાર

કવિત.

આગુસેં બોલીયેં નહીં, બોલીયે સો ડોલીયે નહીં.
બોલ એસો બોલીએ જો બોલીયે સો પાલીએ.
આગુસે જોડીએ નહી જોડીએ સો તોડીએ નહી.
પ્રીત એસી જોડીએ સો જરીયાનપે જડીએ.
આગુસે જાઇયે નહી જાઇએ તો આઇએ નહી.
સુરકી સુપ્રીત મીટ મારીએ કે મરીએ.
કહત કવિ પ્રાણરાય સુનયો સુજાન નર
દુખલેમે સોરિ ડાર મુસલસે ન ડરીયે.

દેશી કવિત.

તજીએ કનક શ્રવન જ્યાં તુટે, તજીએ પંથ ચોર જ્યાં લુટે;
તજીએ પ્રીત જ્યાંઇ દુઃખ પાઇએ, વિના અર્થપર ધામ ન જાઇયે.

કવિત.

યશકો સવાદ સોઇ સુનીએ પરાએ કાન
ગાનેકો સવાદ સોઈ હરી ગુન ગાઇએ,
જીવ્હાકો સવાદ બુરા બોલીએ ન કાહુ સંગ
સપતકો સંવાદ શીશ સબતેં નમાઇએ,
ધરકો સવાદ જબ એકીસંપ સૌ ચલે
દેહકો સવાદ સો નિરોગ દેહ પાંઇએ.
એતે સુખકો સવાદ કહત આદીતરાય
ખાનેકો સવાદ કછુ ઔર કો ખવાઇએ.

સવૈઆ.

ગ્યાન ઘટે નર મુંઢકી સંગત, પ્રીત ઘટે નીતકો ઘર જાઇએ,
તેજ ઘટે પરનારીકી સંગત, બુદ્ધ ઘટે બહુ ભોજન ખાઇએ,
શોક ઘટે હરી જનકી સંગત, રોગ ઘટે કછુ ઓસડ ખાઇએ,
માન ઘટે મુખસે કછુ મંગત, જોર ઘટે જબ શીતલ પાઇએ,
કહે આ-મી-ત્ર-સૌ માનો, પાપ ઘટે મુખ ગોવીંદ ગાઇએ.

કવિત.

રવીકે પ્રકાશ પાસ માણકકી કેતી જોત.
શશીકે પ્રકાશ તારતેજ ના ધરત હે.
શૂરવીર આગે કયું કાયર ના ઠેરત હે.
ભુજંગકી દૃષ્ટી આગે દીપ ના ઝળત હે.
કસ્તુરીકી બાસ આગે કેવડો કપુત લાગે.
કરમનકે આગે રૂપ પાની ત્યોં ભરત હે.
કહત કવિ ભોજરાજ સુનતા કયું કાન દેત
ચાતુરકી ચારો વર્ણ ચાકરી કરત હે.

કવિત.

માનનીકો મુખ દેખ મોહત મઉંત જન.
ચુકે ચતુરાઇ ચિત્ત મનહર મેરી હે.
નાગની સરીખી નાર ડંસ કરે સબે ઠાર.
બીસત બિષય બીચ તનકો યે ઝેરી હે.
કરત કામની સંગ પડત ભજન ભંગ.
ઝરત જુવાની રંગ યેહી નારી બેરી હે,
ડુબનકો એકી નાવ ભરપુર જાકો ભાવ.
કહે દેસી આદીતરાંમ નર્કકી યે ડેરી હે,

કવિત.

બીખરીસો લટા દેખ ગોરી તુજ ગાલનપે
વેહકો બીહારી કોઇ ગીરીવરસેં ગીરેગો,

નૈનકી ખુમારી તેરી, ત્રીલોકસેં ન્યારી પ્યારી.
ત્રીયાકો ઉદાસી કોઉ તીર્થ જાય તરેગો,
છતીયનકે બ્હારપે, દિખાઇ દેત નૌબહાર.
શીશ કાટ આપ કોઇ, શંકર પર ધરેગો,
કહે કવી બીધરાય, અચજો અમાલ પ્યારી.
પેટકું તો ઢાંક કોઉ, પેટ ખાય મરેગો.

કવિત.

પૈસા બીન માત નીજ પુતકુ કપુત કહે
પૈસા બીન બાપ કહે. બેટા દુખદાઇ હે.
પૈસા બીન ભાઇબંધ સબીજન છોરે સાથ.
પૈસા બીન બ્હેન કહે. કીસકા તું ભાઇ હે.
પૈસા બીન જોરૂ સંગ છોરકે હી ચલી જાત.
પૈસા બીન સાસ કહે કીસકા જવાઇ હે.
પૈસા બીન પડોસી કહે બડા ગવાર હે તું,
આજકે જમાનેમેં તો પૈસેકી બડાઇ હયે.

દોહરો.

પ્રીત ઐસે કીજીએ જામે લખન બતીસ
ભીડ પડે ભાગે નહીં દેવે અપના સીસ.

દોહરો.

પ્રીત છુપાઇ ના છેપે જ્યું ત્યું હોત પ્રકાશ
ડાબી ડુબી ના રહે કસ્તુરીકી બાસ.

દોહરો.

ઉજડ ખેડા ફરી બસે નીરધનીઆ ધન હોય
ગયા ન જોબન સાંપડે મુવા ન જીતા કોય.

દોહરો.

કુલકો દીપક સપુત હયે મુખકો દીપક પાન
ઘરકો દીપક અંતરી દેહકો દીપક પ્રાણ.

દોહરો.

રામ નામકી લુટ હયે લુટ સકે તો લુટ
પીછે સે પસ્તાયગો સબ તન જાયગો છુટ.

દોહરો.

નદી કિનારે કયો ખડી કર ગંગા અસનાન
બારબરસકા જોબનાં દે બમનકો દાન.

દોહરો.

ચોખે ચોતે હરી ભજો દશરથ કહે સુન રામ
વારે ઘડીએ શું લહુ દે જમણે કર દાન.

દોહરો.

નૈનાં તોરે પટક[illegible]જો ટુક ટુક હો જાય
દેખ કાહુકુ જલ ભરે, કાહુપે લલચાય.
નૈનાં તોરે લાલચુ કેતી દુ મેં શીખ
જો ઘર જોબન દેખતે તો ઘર માગત ભીખ.

દોહરો.

ચાતુરકું ચિંતા દીયે દીયો સૂમકું દામ
મુરખકુ તીરીઆ દીયે, બાતન ચુકે રામ.

દોહરો.

ચંદ્રબદની મૃગલોચની કમર છુટન કેશ
તેરે આંગન કેવડા તુ કયું છોરે દેશ.

દોહરો.

જલ જાઓ એ કેવડા જલ જાઓ એ દેશ
જીસ હાથનકા કેવડા, વો જા બસે બિદેશ.

દોહરો.

કીજે એસી પ્રીત જયું, માલે લછન બતીસ,
બીડ પડે ભાગે નહી મારે તો દે શીશ.

પ્રીતી ઐસી કીજીએ જેસો સરકો બાળ,
કટે બટે અરૂ ચીર કટે તોય ન છોરે ખ્યાલ
પ્રીતી ઐસી કીજીએ જેસે જલ ઓર મીન,
પ્રીતી ભલી સુજાતકી, કબુ ન હોતી ક્ષીણું.

દોહરો.

બાવળીયો સુતારના મનમાં પેસી જાય
જેનો જે ધંધો હશે તેપર મન લગચાય.

દોહરો.

પાણી પી અર પૂછવું કીયા ગામની રીત,
દેડ મુગલ કે વાણીઓ, પેહેલાં કરો પતીત.

દોહરો.

શેઠતણા સાળા સહુ, થવા બહુ હરખાય.
કોઇ ગરીબ સાળો કહે જીવડો નીકળી જાય

સવાલ.

પ્રીત લગાકે તોડોગે દીલ બાવર નહી દેતા.
યાર સજન દીલદાર, તેરા ઇતબાર નહી આતા
તુમ મતલબકે યાર મોહોબત ક્યા નીભાવોગે.
જીતે જીકે યાર મુવે નહી સાથ આવોગે
ક્યા મેરી તુરૂખતપર આકર ફુલ ચડાવોગે.
ભુલે ભટકે યાર નાહક ચોરાસીમે ફીરતા,
યાર સજન દીલદાર તેરા ઇતબાર નહી આતા.

(જવાબ.)

હમ મતલબકે યાર મોહબત યુ નીભાવેગે,
રખ દીલગ્યું ઇતબાર ખુદાકું મું દીખાવેંગે.
આતા ન આગર ઇતબાર કહે મરતો મર જાવેગે.
જુઠી સાચી બાતકા, દાખલા ક્યાં દીખાવેગા.

મોહની જાત બે હમાન જલેપર ડામકું દેતા,
યાર સજન દીલદાર, તેરા ઈતબાર નહીં આતાં.

(છપ્પો)

જેમ ગૈતમ અહલ્યાય. જયમ સીતા ને રામ.
જેમ રૂક્ષમણી ને કૃશ્ન જયમ રતીને કામ,
જેમ તારા ને વાલી. જેમ નળ ને દમયંતી.
જેમ પાંડવ પંચાળી ચંદ્ર રોહણી ગુણવંતી,
વલી જેમ વસીષ્ટ અરૂંધતી જેમ રંનાદેને રતી.
તેમ તું વરને હું કન્યા કહી ગયા કહીના કવી.

દેશીકવન.

નેન બાન સમાલો પીઆ પરઘર સ્નેહ ન કીજીએ.
જીન સુંદસે માણુક ઉપજે, સો પરઘેર ક્યું દીજીએ,
જાત જલે અરૂ તોલ ઘટે જુગ જુગ બદનામી લીજીએ.
સતવાર કલંક હોરકો કયુ બાત બુરાઈ કીજીએ,

કવતિ.

હાથમે તસબી લીયે; પ્રાત મે બંદગી કરે.
ઓર બંદગી કપટ કીના રૂપ જપકો
ગોતરકો ઘાત કીયો, સુબ્હાનકો બીચ લાયે,
વાહાં પોશ હુપા લાયે, આંગળેકા ચટકો,
આગરામે આયે દારા, ચોકમે સુનાય લીનો,
છત્રકો છીનાયે બુઢે, બાપ શાહજાનકો,
સાતસો સુવાકો ખાયે, ખીલા ચલા હજકો.

સવૈઆ.

ગેંડીકી ચાલ સુગંધ લગાયો, બાસમ ઉદસે રસ બેહે કયો,
સિંહાસન કર સિંગાર ચડી, મુખ દેખતહી લાલન લેહે કંયો.
જમે કંગન કરસે છુટ પર્યો, સીરીયન સીરીયન શીરત બહે કયો,
કવિ ગંગ કહે સુન શાહ અકબર, ઠનનન ઠનનન કંગન ઠેકયો.

દોહરો.

લાગી લાગી ક્યા કરો લાગી નહી લગાર
પર લાગી જબ જાનીએ બેરં બેર દીખલાય.

સવૈઓ.

આપ બડાઈ તું કયા કરે મુરખ
કર્મ કરે સો કોઇ ન ઉલટાવે
કર્મ ફુટો દસમુખી રાવન
સોનેકી લંક પલખીંચ લુટાવે
કર્મ પ્રતાપસે સબી ફલ પાવત
કર્મ સે નર છત્રપતી કહેલાવે
ચંદ્ર બારોટ કહે સુન પૃથુરાજ
કર્મ લીખે બંર બયેઠે હી આવે

સવૈઓ.

ગંગ તુરંગ પ્રવાસ ચલો, તબ કુપકો, નીર પીયો ન પીયો,
જબહુંડેમે ભગવંત્ત બસે તબ ઔરકોનામ લીયો ન લીયો,
કરમ સુભાગ સુપાત્ર મીલો કુપાત્રકો દાન દીયો ન દીયો
કવી ગંગ કહે સુન શાહ અકબર, કરમ પાસકો સીસ કીયો ન કીયો

સવૈયો.

કામની કંથ ચલ્યો પરદેશ, ફીર્યો કરનાટક લાહોર આયો.
સેહેલ કી કછુ દખનકી ઉતરધાટ ઉજેન સીધાયો,
કાશી મથુરા ફીર્યો મુલતાન લાભ લે કછુ બંદર આયો,
તલપ જીયરામીલ બામે, ભાગ્ય બીન કોડી ન પાયો.

દોહરો.

બુધ બીન કરે બેપાર, હસ્ત બીન બાજુ ચલાવે.
અકલ બીન જાયે પરદેસ નૃત બીન નાદ બજાવે,
સોર બીન ગાવે ગીત ગુનબીન ચતુર કહાવે.
બેતાલ કહે બીક્રમ સુનો વો મુરખ જાત પરખાવે.

કુંડલીઆ.

કોડી મીલે ન ભાગ્ય બીન, હુન્નર કરો હજાર.
કયું નર પામે સાંહેબી બીના લખે કીરતાર,
બીના લખે કીરતાર સાત સમુદ્ર ફીર આવે.
ભટક ફરે બેકાજ ગાંઠકી લાજ ગમાવે,
કહે દીનદરવેશ હીંડો દશોદસ દોડી.
હુન્નર કરો હજાર ભાગ્ય બીન મીલે ન કોડી.

કુંડલીઆ.

મોટા બોલ ન બોલીએ. કરો સકલ સંસાર.
જો મેં બોલું સામપે. સુનીઓ સરજનહાર,
સુનીઓ સરજન હાર તુંહી ઓર માયા તેરી.
દામ વામ મેલી ન લાગીએ કુમત મેરી,
કહે દીનદરવેસ ખરા કહેવે નહી ખોટા.
સુનીઓ સરજનહાર, બોલ બોલો ના મોટા,

કવિત.

સુમ કસવે કુકાલ દાગ કસવે દુકાલ.
મોતી કસવેકુ ઠાલ નાટકી નતો ટીકે,
હીરા કસવેકું દાન, સુરા કસવેકુ રાન.
ચાતુર કસવેકુ માન બાતકી બનો ટીકે,
ઘોડા કસવે મેદાન, કમાન કસવે સંગ્રામ.
કારીગર કસવેકુ હાતકી હથોટી કે હે,
મંત્રી કસવેકું ન્યાય, કવિ કસવેકું બાદ.
માનુસકે કસવેકું મામલા કસોટી હે,

(ગાબકી રેખતો.)

અવસર પલપલ જાવે તુજે અબ. નીંદ કયું આવે
તેરે શીરકાલકી ફેરી ભજન વીના કોન ગત તેરી.

કહીં ગયે છત્રપત ભૂપા મીલે સબ ખાકમેં રૂપા.
જગતકી છોડકે આશા કીયા વિરાનમેં વાસા,
કાંટોંકી સેજપેં સોતા ઇસકી દ્રષ્ટીસેં જોતા
કનકસી દેહકી કાંતી હુઇ જલૂજલકે એ માટી.
કહાં રાવનસે હે રાજા જહાં અનહદ થા બાજો
દીઆ સબલોકમેં ડંકા, ગયા સોઇ છોડકર લંકા
જગત પાનીકા પરપોટા, ભરોસાં દેહીકા ખોટા,

કુંડલીઓ.

ઓછા મર્દકી સોબતે માન મર્દકા જાય
લોક સભી ચર્ચા કરે ઉલટા ભરમ ગુમાય
ઉલટા ભરમ ગુમાય, ચલીય ઉની હારે
કુરમત અપની જાય ન જાઇએ ઉનકી વારે
કથે સુકવિ જન કહાન, ભુલમત જાઇયો ભુરકી
માન મર્દકા જાય સોબતે ઓછા નરકી

કુંડલીઓ.

માયાં માયા કરત કયે, ખરચ્યા ખાયાં નાહી
સો નર અયેસે જાયગે, જ્યું બાદલકી છાંઇ
જ્યુ બાદલકી છાંઇ ગયા નર આયા એસા
જોયા નહી જુગદીસ પ્રીત કર જોડા પૈસા
કહે દીનદરવેસ કાયકુ ધરીતી કાયા
ખરચ્યા ખાયા નહી કરત નર માયા માયા.

કુંડલીઓ.

ગડે નગારા કુચકા છીનભર છાના નહી
કોઇ આજ કોઇ કાલ કોઇ પાવ પલકકે માહી.
ક્યું રહે ધનમાલ કોયે જંગલ મે ડેરા

કહે દીન દરવેશ જતન કર જી તુમેરા
છીનભર છાના નાહી કુચકા ગડે નગારા
પાવ પલકકેમાંહી સમજરે મનવા મેરા.

કુંડલીઓ.

રામ રૂપૈયા રોક હયે છીનભર છાના નાહી
સાહેબ સરખા શેઠીયા સો બસે નગરકી માંહી
બસે નગરકી માહીં કુડીયા ફીરે-વ-પીછી
કયા પૈસુકી પ્રીત પ્રીત સત ગુરૂકી સાચી
કહે દીનદરવેશ ત્યાગ બેરાગ તપૈયા
ખરચ્યા ખુટે નાહી રામ કયે રોક રૂપૈયા.
સરસર હંસ ન હોત બાજ ગજ રાજન દરદર.
તરતરૂ સુફલ ન હોત નાર પતિવ્રતા ન ઘરઘર
તનતન સુમતી ન હોત, મોતી જલ ખુંદન ધનધન.
ફનીફની મણી ન હોત, સર્વ મલીયા નહી બન બન,
કહું રન રન હોય ન શુર સબ, નરનર હોત ન ભકત કર.
તાર કર કહે કવી કવીત કીય, સર્વ હોય નહીં એક સર,

દોહરો.

કામ આજનું કાલપર કદી ન રાખો કોય.
નહી ભરોસો ઘડીતણો કે ક્ષણમાં શું હોય,

દોહરો.

જે મતી પાછલ ઉપજે, તે મતી પેહેલા હોય.
કામ ન વણસે આપણું દુરજન ડસે ન કોય,

ચોપાઈ.

કયાં કયારે ને કેમ પ્રીત બંધાએ પેહેલી
કયાં કયારે ને કેમ પ્રીત રહેછે સેહેલી
કયાં કયારે ને કેમ પ્રીત તુટે છે વેહેલી
કયાં કયારે ને કેમ પ્રીત દાહી કે ભેલી.

કવિત.

સિંહવોન જયાંહ ત્યાંહય, કરવો ન કુસંગ, સંગ

કાયર કે સંગ સુરા ભાગે હી ભાગે
જાઇ બેઠીએ ફુલનકે બાગમે કામની કે સંગ કામ જાગે
હી જાગે.

કાજલકી કોટડી સફેત કર ડાલીએ.
વામેથી એક રેખ લાગે હી લાગે
કહેત હે બીહારીલાલ કઠણુ હું બીરાગ રાગ
વામેથી એક ફંદ જાગે હી જાગે.

દોહરો.

બાર ગાઉએ બોલી બદલે તરૂવર બદલે સાખા
જતે દહાડે કેસ બદલે લક્ષણુ નં બદલે લાખા..

દોહરો.

જનની જણ તો ભક્તજન કાં દાતા કાં શુર
નહીંતો રેહેજે વાઝણી રખે ગમાવે નુર.

દોહરો.

જીભ જમણ રસ ચાખવા વળી ગાવા હરી ગુણ
નહીં કુટાણાં બોલવા વિવેકવાણી સુણ

કવિત.

પ્રથંન રાગ ભેરવી શીવકંઠસે પ્રગટ હુવા
દુતીએ મલાર મેઘ ઘટા હુસે આયો હયે.
ત્રીતીએ શ્રીરાગ શેષ ફનસે પ્રગટ ભયા
ચોથેહી હીંડોલ બ્રહમા નાભી ઉપજાયો હયે
માધો કે ગાયેસે માલકોશ પ્રગટ હુવા
દાવા ઉકે નેત્રસે દીપક પ્રગટાયો હયે
કહેત ગુની તાનસેન સુનો શાહઅકબર
એક એક રાગ ત્રીયા પંચકુ લગાયો હયે.

દોહરો.

તીન લોક ચઉદો ભવન સીખો સબકો જ્ઞાન
સાધુ બનો બોલીઆ ઓર પઢો બેદ પુરાણુ

મનહર.

દુનીયાની માંહય આજ કુસંપ કરે છે કેર
દેશદગા કુંપનું જોર તો જણાય છે

મુળ હિણુ સમુળાને ઉખેડવા ચાહે મન.
મુળનો ન નાશ થતાં પોતે કરમાય છે.
દ્વેશ અન્યોઅન્યથી તે ક્ષીણ થતા બની ગયા
શ્રેષ્ટ નંગ હતા તે તો નેષ્ટમાં ગણાય છે
પ્રખ્યાતીને પામ્યા હતા તેવા નીચ બની ગયા
નીચમાંતો નીચ જેવા હાલમાં જણાય છે.

વસંતતીલકા

એવી રીતે બહુ કુસંપજ માન પામ્યો.
જોતાં ઉપાય સુખનો સરવે વિરામ્યો
અજ્ઞાન વાત સહુને ઉરમાંજ વ્યાપી
જાણ્યા નહી અવગુણો દુખમાં તથાપી
ઇર્ષા થકી દ્વીજતણા પડીયા વિભાગો
તેમાં વધી અપજસો સઘળોજ માગો.
જ્ઞાની શહુ સહજમાં સમજીને ચાલો
સંપાશ્રયે વરતતાં ચઢતી નીહાલો

આ-મી-ત્ર

શ્લોક.

દ્વેસી થઇને દ્વિજ દીલમાંહી ટંટા કરે છે નીજ નાત જયાંહી.
કુસપ ઇર્ષા અતી ઉર ધારી દુખી બને છે વણુજો વીચારી.
મીથ્યાભિમાની મદ મન રાખે નીતી જરાએ નજરે ન ઝાલે
એસે થઇ સર્વતણાજ વેરી ભુંડી દશા ભાળી ભુદેવ કેરી
લાંચો લઇ કામ કરે અનાડી વાધે વધારો દુખ જુંડ ઝાડી
રાખે વ્યભીચાર વિચાર ભારી ધીકાર છે મંદ મતી તમારી.

લ૦ ક૦ જો૦

મસામ.

સોનારણ

પસીપરમાંથું ભાગ ૧લો.

તૈયાર થયો છે.

જેની અંદર પાટણવાળા મીઠા રણછોડ કીરાની વીધવા છોકરી પરશી જેને એક વ્યાસ ઉચકી ગયો હતો તેના ઊંટવાળાના ઘરમાંથી પકડાઈ માજીસ્ટ્રેટની કોરટગાં ચાલેલા કેસ તથા નાતે નાત બહાર મુકી તે વીશેનો અથથી તે ઈતી સુધીનો હેવાલ કવીતામાં બનાવવામાં આવ્યો છે.

કીમત ફક્ત ૪ આના રાખી છે.

છપાવી પ્રસીધ કર્તા.

આદીતરામ મીરાંતરામ ત્રવાડી.

કલકાદેવી રોડ સફાની ચાલ

જે સાહેબોને મંગાવવાની ખુશી હોય તેણે ઉપરના સરનામે પોષ્ટપેડ કાગલ લખી મોકલવો.